แนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของ เดล ไฮมส์ และ ซาวิล ทรอยก์ กับการศึกษาภาษาและโครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารในภาษาไทย

DELL HYMES AND SAVILLE-TROIKE'S ETHNOGRAPHY OF COMMUNICATION APPROACH AND THE STUDYING OF LANGUAGE AND THE STRUCTURE OF COMMUNICATIVE SITUATIONS IN THAI LANGUAGE

สุวัฒชัย คชเพต[1] | SUWATCHAI KHOTCHAPHET

ABSTRACT

The ethnography of communication, formerly called the ethnography of speaking, is the analysis of communication within the wider context of the social and cultural practices and the members' belief of a particular culture or speech community. It is a method of discourse analysis in linguistics that draws on the anthropological field of ethnography. The two main aims of this article are as follows: 1) to study the background of the ethnography of communication; and 2) to survey researches in which this approach was applied for studying language and structures of communicative situations in Thai Language.

Keywords : an ethnography of communication approach, ethnography of speaking, communicative situations

[1] อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ

แนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารหรือเดิมทีเดียวเรียกว่า “ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการพูด” คือ การวิเคราะห์การสื่อสารภายในบริบทที่กว้างขึ้นของการปฏิบัติตามสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อของสมาชิกในวัฒนธรรมหรือชุมชนภาษานั้น แนวคิดนี้เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการวิเคราะห์ภาษาในระดับข้อความอยู่ในวิชาภาษาศาสตร์ที่ใช้ความคิดของศาสตร์ด้านมนุษยวิทยาชาติพันธุ์ ดังนั้นในบทความนี้มีจุดประสงค์หลัก 2 จุดประสงค์เกี่ยวกับ 1. การกล่าวถึงความเป็นมาของแนวความคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของเดล ไฮมส์ และซาวิล ทรอยก์ และ 2. สำรวจและรวบรวมงานศึกษาที่นำแนวความคิดนี้มาประยุกต์เพื่อการศึกษาภาษาและโครงสร้างของสถานการณ์การสื่อสารในภาษาไทย

คำสำคัญ : แนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร, ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการพูด, สถานการณ์การสื่อสาร

บทนำ

เนื่องจากชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารเป็นแนวคิดที่บูรณาการมาจากความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เช่น สังคม-วิทยา มานุษยวิทยา คติชนวิทยา และภาษาศาสตร์ จึงใช้ศึกษาภาษาได้หลายด้าน อาทิ วัจนกรรมที่ใช้เป็นพิเศษในบางโอกาส ได้แก่ การเล่าเรื่องตลก การเล่านิทาน การกล่าวอวยพร หรือการกล่าวถ้อยคำในพิธีกรรมต่างๆ โดยผู้ที่ศึกษาตามแนวคิดนี้มักมีความเชื่อที่คล้ายกันว่า “ภาษาเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งเหมือนกับพฤติกรรมอื่นๆ ของมนุษย์ในสังคม คือ มีกฎควบคุมอยู่ และเราสามารถพรรณนากฎเหล่านั้นได้” ในบทความนี้ผู้เขียนตั้งใจจะถ่ายทอดถึงความเป็นมาของผู้ที่ริเริ่มแนวคิดทางด้านชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร ทั้งเรื่องหลักการและการนำมาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ภาษาที่ไม่ได้เพียงแต่มองแค่ตัวโครงสร้างหรือตัวภาษาในลักษณะเดิมๆ ดังที่นักวิชาการทางด้านภาษาและภาษาศาสตร์ให้ความสำคัญกัน แต่ยังนำมิติทางด้าน “สังคมและวัฒนธรรม” มาช่วยสนับสนุนการวิเคราะห์ภาษาให้ลุ่มลึกและเข้าใจรูปแบบการใช้ภาษาของมนุษย์ในแง่ของการสื่อสารให้มากขึ้น และ

เพื่อให้เห็นถึงแนวโน้มของการนำแนวคิดมาใช้ผู้เขียนจึงกล่าวถึงงานวิจัยในภาษาไทยที่นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ด้วย ดังจะได้ให้รายละเอียดต่อไปนี้

ความเป็นมาและหลักการของแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

ชาติพันธุ์วรรณนา (Ethography) เป็นหลักการอย่างหนึ่งที่สัมพันธ์กับศาสตร์ทางด้านมานุษยวิทยา (Anthropology) ซึ่งกล่าวถึงการบรรยายลักษณะทางวัฒนธรรมและวิเคราะห์โครงสร้างของชุมชน รวมถึงกลุ่มสังคมมนุษย์ ในอดีตแม้ผู้ที่สนใจศึกษาไม่ว่าจะเป็นนักภาษาศาสตร์หรือนักมานุษยวิทยาจะตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดที่มองเห็นความแท้จริงที่ว่า “การใช้ภาษาของบุคคลในแต่ละสังคมล้วนมีระบบแบบแผน (pattern) เป็นของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากสังคมอื่นในทำนองเดียวกับการที่ระบบวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมมีลักษณะเฉพาะแบบในแต่ละสังคม” (ดียู ศรีนราวัฒน์, 2548 น.110) จนกระทั่ง เดลล์ ไฮมส์ (Dell Hymes) นักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์เชิงมานุษยวิทยา ได้เห็นความสำคัญว่า การใช้ภาษาของมนุษย์กับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหรือกลุ่มสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่มีความสัมพันธ์กันและสามารถวิเคราะห์และอธิบายให้เห็นรูปแบบด้วยหลักการทางชาติพันธุ์วรรณนา ด้วยเหตุนี้ในปี ค.ศ. 1962 เดลล์ ไฮมส์ (Dell Hymes) ได้เสนอบทความเรื่องหนึ่งชื่อ “The Ethnography of Speaking” (Ralph W., Fasold, 1990 p.39) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ทางภาษาแบบใหม่ที่มีมุมมองว่า ภาษานั้นเป็นเรื่องเดียวกันกับ สถานการณ์ การใช้ ตลอดจนรูปแบบและหน้าที่ของภาษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ประเด็นดังกล่าวมักได้รับการละเลยจากนักภาษาศาสตร์และนักมานุษยวิทยาที่สนใจศึกษาเรื่องภาษาและการสื่อสาร เพราะให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาในฐานะพฤติกรรมทางวัฒนธรรมน้อยมาก และในขณะเดียวกันการศึกษาภาษาศาสตร์ ในยุค 1962 ก็ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางด้านไวยากรณ์ที่มุ่งเน้นอธิบายความรู้ความสามารถทางภาษาหรือที่เรียกว่า “สามัตถิยะภาษา” (linguistic competence) ของ โนม ชอมสกี (Chomsky 1957, 1965 อ้างใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556 น.122) มากกว่า ซึ่งความสามารถทางภาษานี้เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับโครงสร้างของภาษาที่เจ้าของภาษาทุกคนมีอยู่ จึงทำให้เจ้าของภาษาสามารถวิเคราะห์แยกแยะได้ว่า คำ หรือรูปประโยคในภาษารูปแบบไหนถูกหรือผิดไปจากไวยากรณ์ของภาษาตน แต่ไฮมส์กลับมองเห็นว่า การศึกษาที่มองข้ามความสำคัญ

ของการสื่อสารของมนุษย์ไปเป็นการศึกษาที่เป็นนามธรรมเกินไป และเป็นเรื่องของความรู้ทางไวยากรณ์เท่านั้น โดยไม่คำนึงว่ามนุษย์ใช้ภาษาได้อย่างไร เหมาะสมหรือสอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังสื่อสารหรือไม่ เช่น ประโยคนั้นเป็นการสนทนาในชีวิตประจำวัน เป็นประโยคคำถามหรือคำสั่ง เป็นต้น นอกจากไฮมส์จะกล่าวว่ามนุษย์ไม่ได้มีเพียงสามัตถิยะภาษาเพื่อใช้ในการเรียนรู้ภาษา แต่ไฮมส์ยังได้เสนอว่ามนุษย์ยังต้องอาศัยความสามารถพื้นฐานเพื่อที่จะเข้าใจวิธีการที่มนุษย์สื่อสารกันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งความสามารถดังกล่าว ไฮมส์เรียกว่า “communicative competence” หมายถึง ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ ซึ่งเขาได้นำแนวคิดของคำว่า “competence” และ “performance” ของโนม ชอมสกี (Noam Chomsky) มาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ไฮมส์ได้ให้เหตุผลเพื่อขยายความในสิ่งที่เขาเสนอว่า “ในการสื่อสารพูดคุยของมนุษย์ บุคคลมิใช่จะต้องมีแต่ความรู้เกี่ยวกับภาษา ซึ่งหมายถึงความรู้ในกฎเกณฑ์ของภาษาเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วผู้พูดจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของคู่สนทนา โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับค่านิยม ความเชื่อ และแรงจูงใจของสมาชิกในชุมชนของคู่สื่อสารด้วย ตลอดทั้งต้องรู้บรรทัดฐานทางสังคม (social noams) และหลักการในการปฏิสัมพันธ์ (the principles of interaction) ระหว่างบุคคลของชุมชนในการสื่อสารแต่ละครั้ง” (Saville-Troike, 1989 p.3)

ในเวลาต่อมาไฮมส์จึงได้ปรับเปลี่ยนชื่อแนวคิดของเขาจากเดิมที่เรียก “ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการพูด” เป็น “ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร” (Ethnography of Communication) เพื่อให้หลักการและวิธีการวิเคราะห์ภาษานั้นมีนิยามความหมายที่กว้างขวางขึ้นและจะทำให้การศึกษาของนักภาษาศาสตร์เชิงมานุษยวิทยาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ยังคงความคิดหลักของไฮมส์ในการวิเคราะห์ คือการเข้าถึงพฤติกรรมการพูดหรือการสื่อสารจากมุมมองเหตุการณ์ที่ผู้พูดใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร (speech event/communicative event) ซึ่งหมายถึงเหตุการณ์ที่ผู้พูดใช้ภาษาเพื่อสื่อสารตามวัตถุประสงค์ที่เขาต้องการ เช่น การกล่าวทักทาย การกล่าวอำลา การกล่าวอวยพร การกล่าวแสดงความเสียใจ การกล่าวเปิดงาน เป็นต้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556 น.182)

ในการวิเคราะห์การสื่อสารแต่ละครั้งหรือแต่ละเหตุการณ์ (communicative event) ตามแนวคิดของไฮมส์ จำเป็นที่จะต้องทราบองค์ประกอบของการสื่อสารว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง ไฮมส์จึงได้เสนอตัวแบบที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ภาษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารว่าต้องประกอบไปด้วย 1. ผู้สื่อสาร (senders) 2. ผู้รับสาร (receivers) 3. ช่องทางส่งสาร (channels) หรือลักษณะการส่งสาร (modes) 4. สื่อ (codes) 5. เวลาและสถานที่ (setting) 6. รูปแบบของสาร (form of messages) 7. หัวข้อหรือชื่อเรื่อง (topics) 8. การสื่อสารแต่ละเหตุการณ์ (events) (Hymes, 1964 อ้างใน Giglioli, 1972 p.22-23) และในเวลาต่อมาเขาได้พัฒนาองค์ประกอบที่ใช้วิเคราะห์เหตุการณ์การสื่อสารจาก 8 องค์ประกอบเพิ่มขึ้นเป็น 16 องค์ประกอบและเรียบเรียงใหม่ คือ 1. รูปแบบของสาร (message form) 2. เนื้อหาของสาร (message content) 3. เวลาและสถานที่ (setting) 4. บริบทหรือบรรยากาศตามความรู้สึกหรือวัฒนธรรมของผู้สื่อสาร (scene) 5. ผู้พูดหรือผู้ส่งสาร (speaker/sender) 6. ผู้กล่าวถึง (addressor) 7. ผู้ฟังหรือหรือผู้รับสาร (hearer/receiver) 8. ผู้ถูกกล่าวถึง (addressee) 9. วัตถุประสงค์ที่ต้องการผลเฉพาะเจาะจง (purpose-outcome) 10. วัตถุประสงค์ที่แสดงเป้าหมาย (purpose-goal) 11. สภาพหรือบรรยากาศของการสื่อสารที่เกิดขึ้นขณะสื่อสาร (key) 12. ช่องทางส่งสาร (channels) 13. รูปแบบของภาษา (forms of speech) 14. บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ (noams of interaction) 15. บรรทัดฐานฐานในการตีความ (noams of interpretation) และ 16. ประเภทของการสื่อสาร (genre) (Gumperz and Hymes, 1972 p.59-65) แต่ภายในจำนวนองค์ประกอบเหล่านี้ไฮมส์กล่าวว่า บางองค์ประกอบมีความเกี่ยวข้องและซับซ้อนจนกระทั่งสามารถนำมารวมกันได้ในบางกรณี ไฮมส์จึงนำองค์ประกอบทั้ง 16 มาเรียบเรียงใหม่เป็น 8 ประเภทด้วยกัน โดยให้อยู่ภายใต้อักษรย่อ 8 ตัวที่สามารถอ่านได้ว่า “SPEAKING” (ดียู ศรีนราวัฒน์, 2548 น.114) ตัวอักษรแต่ละตัวในคำนี้เป็นอักษรต้นของชื่อองค์ประกอบที่ต้องวิเคราะห์ตามแนวคิดของไฮมส์ซึ่งเขาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ (Hymes, 1974 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556 น.182-184)

1. S – Setting/Scene หมายถึง ฉากหรือกาลเทศะ กล่าวคือ “กาลเทศะ” เป็นเวลาและสถานที่ซึ่งเป็นสภาวะแวดล้อมทางกายภาพของเหตุการณ์การสื่อสาร เช่น ตอนเย็น

ที่บ้าน ตอนเที่ยงในโรงอาหาร เป็นต้น ส่วน “ฉาก” มักหมายถึงสภาวะแวดล้อมที่เป็นนามธรรม เป็นสิ่งสมมติหรือมีผลทางด้านจิตใจด้วย เช่น การสร้างให้ดูอ่อนหวานน่ารื่นรมย์ในละครเชิงรักใคร่ ให้น่ากลัวในหนังผี ให้ดุตื่นเต้นในหนังผจญภัย เป็นต้น

2. P – Participants หมายถึง ผู้ร่วมเหตุการณ์ กล่าวคือ ผู้พูด ผู้ฟัง หรือ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ทั้งสองฝ่ายอาจเล่นบทสลับกัน เช่น ฝ่ายหนึ่งพูด อีกฝ่ายหนึ่งฟังและเปลี่ยนเป็นฝ่ายที่ฟังทำหน้าที่พูดบ้าง เป็นต้น แต่ในบางเหตุการณ์สื่อสาร ผู้พูดพูดอย่างเดียว ผู้ฟังฟังอย่างเดียวก็มีเช่น การหาเสียงเลือกตั้ง การฟังพระเทศน์ เป็นต้น

3. E – Ends หมายถึง จุดมุ่งหมาย กล่าวคือ เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ผู้ร่วมเหตุการณ์ประสงค์จะได้ในการสื่อสาร และหมายถึงเป้าหมายของทั้งเหตุการณ์สื่อสารด้วย

4. A- Act sequence หมายถึง การลำดับวัจนกรรม กล่าวคือ รูปแบบและเนื้อหาของคำพูด ได้แก่ ถ้อยคำที่ใช้คืออะไร ใช้อย่างไร เรียงลำดับอย่างไร ในการวิเคราะห์ผู้ที่ศึกษาจะวิเคราะห์หน่วยของถ้อยคำที่เรียกว่า “วัจนกรรม” ซึ่งหมายถึง ถ้อยคำที่ใช้สื่อความหมายหมายตามเจตนาของผู้พูด เช่น วัจน-กรรมขอร้อง ซึ่งผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังกระทำอะไรอย่างหนึ่งให้กับผู้พูด และผู้พูดสำนึกบุญคุณของการกระทำนั้น ในการวิเคราะห์ลำดับวัจนกรรม ผู้วิเคราะห์ต้องแยกวัจนกรรมให้ชัดเจน และระบุได้ว่าวัจนกรรมใดเกิดก่อน เกิดหลัง เพราะการเรียงลำดับมิได้เป็นสิ่งที่ทำตามใจผู้พูดได้ แต่จะต้องเรียงตามกฎของสังคม (social rules)

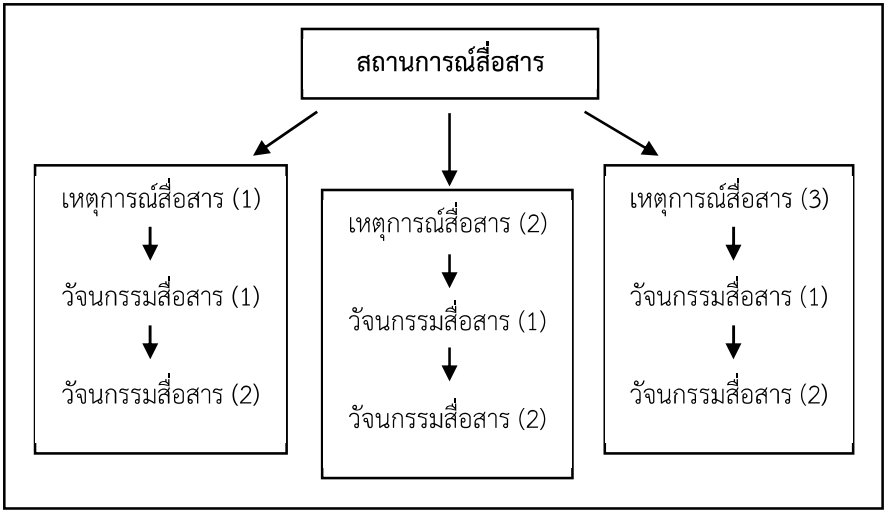
5. K- Key หมายถึง กุญแจ กล่าวคือ น้ำเสียง ท่าทาง อารมณ์หรือสีสันในการสื่อสาร เช่น การสื่อสารแบบเอาจริงเอาจัง แบบโอ่อ่าหรูหรา แบบเยาะเย้ย แบบถากถาง แบบยิ่งใหญ่ แบบโอ้อวด เป็นต้น

6. I- Instrumentalities หมายถึง เครื่องมือ กล่าวคือ การเลือกวิธีการสื่อสาร เช่น พูดปากเปล่า เขียนโทรเลข โทรศัพท์ จดหมาย อิเล็กทรอนิกส์เมล์ (e-mail) เป็นต้น และยังรวมไปถึงการเลือกใช้วิธภาษา (language variety) ด้วย กล่าวคือ ใช้ภาษามาตรฐานหรือภาษาย่อย ใช้ทำเนียบภาษา (registers) ใด เช่น ภาษาเป็นทางการ ภาษากฎหมาย ภาษาโฆษณา เป็นต้น มีการสลับภาษา (language switching) หรือไม่ กล่าวโดยสรุป เครื่องในที่นี้จะอธิบายว่าตัวภาษาที่ใช้เป็นแบบใด และมีลักษณะเช่นไร

7. N- Noams of Interaction and Interpretation หมายถึง บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความ กล่าวคือ ลักษณะเฉพาะของการพูดหรือการสื่อสารที่ผู้พูดใช้เพื่อมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้ฟัง กฎเหล่านี้ต้องตีความด้วยความรู้ทางวัฒนธรรมของคนในสังคมนั้นๆ เช่น ความค่อยหรือดังของการพูด ความเงียบ (silence) การใช้ภาษาท่าทาง (body language) การมองตาผู้ฟัง (eyes contact) การใช้มือประกอบ เหล่านี้ผู้วิเคราะห์ต้องตีความโดยอาศัยวัฒนธรรมของผู้สื่อสารด้วยว่าแท้จริงแล้วมีความหมายอย่างไร

8. G- Genre หมายถึง ประเภทการสื่อสาร กล่าวคือ ประเภทของถ้อยคำที่สื่อสารซึ่งมักมีชื่อเรียกเฉพาะ เช่น ร้อยกรอง ปริศนาคำทาย บทสวดมนต์ คำนำ บทบรรณาการ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

นอกจากไฮมส์แล้ว ในการวิเคราะห์ภาษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารยังมีนักภาษาศาสตร์ท่านอื่นที่เสนอแนวคิดในทำนองเดียวกันนี้ แต่ก็เป็นการประยุกต์จากแนวความคิดหลักของไฮมส์เพื่อนำไปวิเคราะห์การสื่อสารในภาษาต่างๆ อาทิ ซาวิลล์-ทรอยก์ (Saville-troike, 1989 p.138) ได้นำเสนอแนวทางการวิเคราะห์การสื่อสารเอาไว้ในหนังสือเรื่อง The Ethnography of Communication ซึ่งเขาได้จำแนกหน่วยที่ใช้ในการสื่อสารออกเป็น 3 หน่วย คือ 1. สถานการณ์สื่อสาร (communicative situation) 2. เหตุการณ์การสื่อสาร (communicative event) และ 3. วัจนกรรมสื่อสาร (communicative act) ซึ่งทั้ง 3 หน่วยนี้ซาวิลล์-ทรอยก์ จัดว่าเป็นเหตุการณ์สื่อสารซึ่งเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดของการวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร สำหรับเหตุการณ์สื่อสารเป็นหน่วยที่สัมพันธ์กับภาษาและเป็นส่วนประกอบของสถานการณ์การสื่อสาร กล่าวคือ สถานการณ์สื่อสารหนึ่งสถานการณ์สามารถประกอบไปด้วยเหตุการณ์สื่อสารได้หลายสถานการณ์และขณะเดียวกันในแต่ละเหตุการณ์สื่อสารก็สามารถประกอบไปด้วยวัจนกรรมสื่อสารได้หลายวัจนกรรมเช่นกัน ดังรูปนี้

(ดัดแปลงจาก อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556 น.184)

จากการแบ่งหน่วยที่ใช้ในการสื่อสารของซาวิลล์-ทรอยก์ เขาจึงเสนอองค์ประกอบของเหตุการณ์การสื่อสารเอาไว้ 10 องค์ประกอบโดยประยุกต์จากแนวคิดเดิมของไฮมส์ที่ได้เสนอเอาไว้ภายใต้ตัวอักษรย่อ (SPEAKING) องค์ประกอบทั้ง 10 มีดังนี้ (Saville-troike, 1989 p.138)

1. ประเภทของการสื่อสารในแต่ละเหตุการณ์ (genre/type of event) คือ การอธิบายถึงเหตุการณ์ในแต่ละชนิดว่าเป็นชนิดของเหตุการณ์ใด เช่น เล่าเรื่องตลก การทักทาย การสนทนา หรือการบรรยายทางวิชาการ

2. หัวข้อ (topic) คือ จุดเน้นของการสื่อสารที่จะวิเคราะห์

3. วัตถุประสงค์หรือหน้าที่ (purpose or function) คือ จุดประสงค์หลักของการปฏิสัมพันธ์ของผู้ร่วมสนทนาแต่ละคน

4. เวลาและสถานที่ (setting) คือ เวลา สถานที่ สถานการณ์ที่เกิดการสื่อสาร รวมถึงเวลาของวัน ฤดูของปี และสภาพทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมด้วยเช่น การจัดวางสิ่งของ ขนาดของสถานที่

5. คู่สื่อสาร (participants) คือ ผู้ส่งสารและผู้รับสารซึ่งในกรณีนี้จะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมของคู่สนทนาด้วยซึ่งได้แก่ อายุ เพศ ชาติพันธุ์ สถานภาพทางสังคม บทบาท และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สื่อสาร ตลอดทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์

6. รูปแบบของสาร (message form) คือ รูปแบบของช่องทางส่งสาร (channel) ซึ่งมีทั้งแบบที่ใช้เสียงและไม่ใช้เสียง (vocal/non-vocal) ภาษาที่ใช้ถ้อยคำและไม่ใช้ถ้อยคำ (verbal/non-verbal) ตลอดทั้งลักษณะของสื่อ (code) ที่ใช้ เช่นใช้ภาษาใด ภาษาย่อย หรือวิธภาษา

7. เนื้อหาของการสื่อสาร (message content) คือ สาระและความหมายของตัวสาร ซึ่งบ่งบอกว่าคู่สื่อสารกำลังสื่อสารเรื่องอะไรกันอยู่

8. ลำดับของวัจนกรรม (act sequence) คือ ลำดับของการสนทนาโต้ตอบระหว่างคู่สื่อสาร โดยอาจเป็นการสับเปลี่ยนหน้าที่การพูดคุย (turn taking) หรือในบางกรณีอาจเป็นการพูดคุยในลำดับที่คาบเกี่ยวกันได้ขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์

9. กฎแห่งการปฏิสัมพันธ์ (rules of interaction) คือ กฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนภาษาของคู่สนทนาเกี่ยวกับการสื่อสารในแต่ละเรื่อง แต่ละเหตุการณ์ โดยคู่สื่อสารควรจะทราบว่าควรโต้ตอบอย่างไร ใช้สื่อใดและในลักษณะใดจึงจะเหมาะสม

10. บรรทัดฐานแห่งการตีความ (noams of interpretation) คือ ความรู้ความเข้าใจข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนภาษาของคู่สื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังสื่อสารกันอยู่ การเข้าใจกฎเกณฑ์ทางสังคมย่อมช่วยให้การสื่อสารโต้ตอบดำเนินไปอย่างเหมาะสมและบรรลุเป้าหมาย

องค์ประกอบทั้ง 10 องค์ประกอบมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หรือมีผลต่อกันได้ เช่น ประเภทของการสื่อสาร (genre) สัมพันธ์กับหัวข้อ (topic) และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ (purpose) หรือหัวข้อสัมพันธ์กับเวลาสถานที่ (setting) ดังนั้นในการสื่อสารแต่ละเหตุการณ์องค์ประกอบบางองค์ประกอบอาจไม่สำคัญหรือจำเป็น การสื่อสารในเหตุการณ์หนึ่งๆ อาจไม่จำเป็นต้องมีทุกองค์ประกอบ ในหัวข้อต่อไปผู้เขียนได้สำรวจและรวบรวมผลงานศึกษาที่ศึกษาสถานการณ์การสื่อสารในภาษาไทยโดยใช้แนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมาประยุกต์

งานศึกษาที่นำแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมาใช้ศึกษาในภาษาไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 – 2558

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้สำรวจงานศึกษาที่นำแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมาใช้ในการศึกษาในภาษาไทย เพื่อให้เห็นแนวโน้มและพัฒนาการงานวิจัยที่มากขึ้น รวมไปถึงความหลากหลายในการศึกษาซึ่งรวบรวมมาทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 – 2558 พบว่ามีผู้สนใจศึกษาวิจัยภาษาตามแนวคิดนี้ 10 คน ได้แก่ สุดาดวง เกิดโมพี (2537) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร พิกุลกานต์ รุจิราภา (2537) ศึกษาเรื่องการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุ : การศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร ปอรัชม์ ยอดเณร (2544) ศึกษาเรื่อง การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรและวิทยากรรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ในเชิงชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร ณิศณัชชา เหล่าตระกูล (2549) ศึกษาเรื่อง สถานการณ์สื่อสารพยานคดีอาญาในศาลไทยตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร น้ำผึ้ง มโนชัยภักดี (2554) ศึกษาเรื่อง การแสดงลำตัดคณะหวังเต๊ะ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร ศุภมน อาภานันท์ (2554) ศึกษาเรื่อง การแสดงลิเกคณะทวีป-ชัยณรงค์ วงเทวัญ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร มณฑาทิพย์ ศิริพันธ์ (2554) ศึกษาเรื่อง การแสดงโนราคณะละม้ายศิลป์: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร สุนันท์ กินรีวงค์และคณะ (2554) ศึกษาเรื่อง ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร: กรณีศึกษางานประเพณีบั้งไฟ ตำบลสร้างมิ่ง อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร มัลลิกา มาภา และคณะ (2554) ศึกษาเรื่อง การสวดสรภัญญะของจังหวัดนครพนม: ศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารและพระมหา ศรายุทธ เจตรา (2558) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเทศน์มหาชาติแหล่อีสานตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร ดังจะได้แสดงสรุปผลการศึกษาต่อไปนี้

สุดาดวง เกิดโมพี (2537) ซึ่งศึกษาเรื่อง การศึกษาการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างของสถานการณ์สื่อสารการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งว่าประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารอะไรบ้าง และเรียงลำดับอย่างไร รวมทั้งพรรณนารูปแบบและองค์ประกอบของเหตุการณ์สื่อสารต่างๆ ให้การปราศรัยหาเสียงบนเวที และเพื่อวิเคราะห์วัจนลีลาของภาษาใน

การปราศรัยหาเสียงเลือกตั้ง โดยพบผลการศึกษาว่า สถานการณ์การสื่อสารการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งบนเวทีประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารทั้งหมด 17 เหตุการณ์ แต่ละเหตุการณ์สื่อสารพบว่า มีองค์ประกอบของเหตุการณ์สื่อสารครบทั้งหมด 10 องค์ประกอบ โดยพบว่าองค์ประกอบด้านชนิดของเหตุการณ์ หัวเรื่อง วัตถุประสงค์ เนื้อหาการสื่อสาร การลำดับวัจนกรรม เป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละเหตุการณ์ ในขณะที่องค์ประกอบด้านรูปแบบการสื่อสาร กฎการปฏิสัมพันธ์ และบรรทัดฐานการตีความนั้นเป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ทั้งนี้จากเหตุการณ์สื่อสารทั้งหมด 17 เหตุการณ์ สามารถแบ่งชนิดของเหตุการณ์เป็น 4 ชนิด ได้แก่ การกล่าวเปิด การแนะนำตัว การปราศรัย และการสรุป หัวข้อสำคัญของเหตุการณ์ คือ ภูมิหลังของพรรค ภูมิหลังของผู้พูด แนวนโยบายการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ของพรรค มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ แถลงนโยบายการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ของพรรค เวลา – สถานที่ เป็นองค์ประกอบที่คงที่ ไม่มีการแปรไปตามเหตุการณ์สื่อสาร ผู้ร่วมเหตุการณ์แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผู้พูด และผู้ฟัง ผู้ปราศรัยใช้ภาษาไทยกรุงเทพ และใช้ท่าทางประกอบตลอดเวลา เนื้อหามีความต่อเนื่อง และสัมพันธ์กับหัวข้อที่ปราศรัย ในการปราศรัยปรากฏวัจนกรรมทั้งหมด 14 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมทักทาย แจ้งให้ทราบ เล่าความ อธิบาย เรียกขาน ขอร้อง แนะนำตัวเสนอตัวทำงาน ยืนยัน สัญญา คิดเห็น ยกตัวอย่าง ขอบคุณ และสรุป โดยพบว่า วัจนกรรมที่ปรากฏในทุกเหตุการณ์คือ วัจนกรรมอธิบาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกฎปฏิสัมพันธ์ และด้านบรรทัดฐานการตีความ สะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยยกย่องผู้มีตำแหน่งและฐานะ นับถือความอาวุโส ไม่ชอบความขัดแย้ง และสร้างความสนิทสนมโดยใช้คำเรียกญาติ ส่วนด้านวัจนลีลา พบว่า ผู้พูดมีการใช้กลวิธีการซ้ำคำมากที่สุด รองลงมาคือ การใช้คำสัมผัสคล้องจองซึ่งเป็นกลวิธีที่ใช้โน้มน้าว ชักจูงใจให้ผู้ฟังสนใจ หรือเชื่อใจในคำปราศรัยของตนคล้ายกับภาษาที่ใช้ในการโฆษณา

ในขณะที่พิกุลกานต์ รุจิราภา (2537) ซึ่งศึกษาเรื่องการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุโดยใช้แนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร พบว่า สถานการณ์สื่อสารการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุนั้น ประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสาร 15 เหตุการณ์ เกิดเป็นลำดับเรียงกันแบบตายตัว คือ การกล่าวเปิดการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุ การประกาศอุโบสถ การอาราธนาอุโบสถศีล การกล่าวคำนมัสการโดยพุทธศาสนิกชน การถึงสรณคมน์ การสมาทาน

อุโบสถศีล การอาราธนาอุโบสถศีล การบอกอานิสงส์ของศีล การอาราธนาธรรม การกล่าวคำนมัสการโดยพระภิกษุองค์เทศน์ การกล่าวบทอุเทศการเทศน์ การกล่าวคำอนุโมทนา การกล่าวคำสาธุการ การประกาศตนเป็นอุบาสกอุบาสิกา และการกล่าวปิดการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุ ในแต่ละเหตุการณ์สื่อสารพบว่า มีองค์ประกอบของเหตุการณ์สื่อสารครบทั้ง 10 ประการ และพบว่า การแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุเป็นเหตุการณ์ชนิดพิธีกรรมอย่างหนึ่ง เนื่องจากมีการกำหนดการเรียงลำดับเหตุการณ์สื่อสาร และวัจนกรรมสื่อสารในแต่ละเหตุการณ์สื่อสาร กฎการสลับภาษา เวลา – สถานที่ รูปแบบภาษาที่ใช้ ตลอดจนจำนวน และบทบาทของผู้ร่วมเหตุการณ์ในสถานการณ์สื่อสารนี้อย่างเป็นระบบชัดเจน มีความแน่นอนตายตัว นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เหตุการณ์สื่อสารที่สำคัญที่สุดในสถานการณ์สื่อสารคือเหตุการณ์สื่อสารการเทศน์ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่ซับซ้อนและปรากฏวัจนกรรมสื่อสารมากถึง 20 วัจนกรรม โดยวัจนกรรมที่จัดเป็นโครงสร้างหลักของเหตุการณ์สื่อสารนี้ก็คือ วัจนกรรมการเริ่ม การอธิบาย และการจบ เรียงตามลำดับ จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกฎปฏิสัมพันธ์และด้านบรรทัดฐานการตีความสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมไทยมีค่านิยมในการทำบุญรักษาศีล และฟังธรรมในวันพระ

ส่วนปอรัชม์ ยอดเณร (2544) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรและวิทยากรรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ในเชิงชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงวิธีการกำหนดประเด็นการนำเสนอรายการ “พลิกฟื้นสุขภาพคนเมือง” และรายการ “วาไรตี้ พลิกฟื้นสุขภาพ” เพื่อวิเคราะห์รูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรและวิทยากรในการนำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ รวมทั้งเพื่อให้ทราบถึงทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อการชมรายการและปฏิสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรและวิทยากร โดยผลการศึกษาพบว่า รายการพลิกฟื้นสุขภาพคนเมืองจะมีการกำหนดประเด็นในการนำเสนอโดยมุ่งเน้นเรื่องโรคที่เกี่ยวกับอวัยวะเฉพาะส่วนมากที่สุด ส่วนรายการวาไรตี้พลิกฟื้นสุขภาพจะเน้นการนำเสนอในเรื่องการดูแลสุขภาพทั่วๆ ไป โดยทั้งสองรายการเน้นแนวคิดเรื่องระบบการแพทย์สมัยใหม่และการพึ่งสถาบันแพทย์ นอกจากนี้รายการพลิกฟื้นสุขภาพคนเมืองแบ่งสถานการณ์ย่อยได้ 5 สถานการณ์ คือ สถานการณ์สื่อสารช่วงเปิดรายการ ช่วงรอบรู้รอบเมือง ช่วงสุขภาพคนเมือง ช่วงปฏิทินสุขภาพ และช่วงปิดรายการ ส่วนรายการวาไรตี้พลิกฟื้นสุขภาพ แบ่งเป็น

สถานการณ์ย่อยได้ 6 สถานการณ์ คือ สถานการณ์สื่อสารช่วงเปิดรายการ ช่วงคุยกันยามเช้า ช่วงสวัสดีคุณหมอ ช่วงข่าวสุขภาพ ช่วงสุขภาพของครอบครัว และช่วงปิดรายการ ทั้งนี้จากการศึกษาสถานการณ์สื่อสารช่วงรอบรู้รอบเมือง และช่วงคุยกันยามเช้า พบว่า ทั้ง 2 สถานการณ์สามารถแบ่งเหตุการณ์สื่อสารได้ 4 ช่วงเหมือนกันคือ เหตุการณ์สื่อสารการกล่าวเปิดช่วง การแนะนำวิทยากร การถามตอบ และการกล่าวปิดช่วง โดยปรากฏวัจนกรรมสื่อสารทั้งหมด 12 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมเกริ่นนำ แนะนำวิทยากร ทักทาย เรียกขาน แจ้งให้ทราบ เล่าความ อธิบาย ย้ำเตือน สั่งการ อ้างอิง ขอบคุณ และเชิญชวน นอกจากนี้ยังพบว่าทัศนคติของผู้ชมที่มีต่อรายการคือ ต้องการให้รายการสุขภาพทางโทรทัศน์มีทั้งสาระและความสนุกสนานผสมกัน ด้านผู้ชมจะเชื่อในสิ่งที่แพทย์พูดมากกว่าวิทยากรทั่วไป และยังคงต้องการให้รูปแบบรายการเป็นการสัมภาษณ์โดยมีพิธีกรเป็นตัวแทนของผู้ชมในการขอความรู้จากวิทยากร

สำหรับณิศณัชชา เหล่าตระกูล (2549) ศึกษาเรื่อง สถานการณ์สื่อสารพยานคดีอาญาในศาลไทยตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารพบว่า สถานการณ์การสื่อสารการสืบพยานคดีอาญา ประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารทั้งหมด 8 เหตุการณ์ โดยแบ่งเหตุการณ์ตามวัตถุประสงค์ และลำดับการปรากฏออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 บทนำของการสืบพยาน ประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารการเปิดการสืบพยาน การสาบานตน และการถามข้อมูลส่วนตัวพยาน ส่วนที่ 2 เนื้อหาของการสืบพยาน ประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารการซักถาม การถามค้าน และการถามติง และส่วนที่ 3 บทสรุปของการสืบพยาน ประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารการอ่านคำเบิกความ และการปิดการสืบพยานตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า ในแต่ละเหตุการณ์สื่อสารมีองค์ประกอบของเหตุการณ์สื่อสารครบทั้ง 10 ประการ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ องค์ประกอบที่มีลักษณะตายตัว ได้แก่ องค์ประกอบด้านเวลาและสถานที่ ผู้ร่วมเหตุการณ์ รูปแบบการสื่อสาร กฎการปฏิสัมพันธ์ และบรรทัดฐานการตีความเนื่องจากมีลักษณะใกล้เคียงกันในทุกเหตุการณ์ ยกเว้นองค์ประกอบด้านเวลาและสถานที่ และผู้ร่วมเหตุการณ์ที่ไม่มีความแตกต่างในทุกเหตุการณ์สื่อสาร และองค์ประกอบที่มีลักษณะเฉพาะตัว ได้แก่ องค์ประกอบด้านชนิดของเหตุการณ์ หัวข้อ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการสื่อสาร และลำดับวัจนกรรม องค์ประกอบเหล่านี้จะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละเหตุการณ์สื่อสาร นอกจากนี้ ใน

เหตุการณ์สื่อสารพบชนิดของเหตุการณ์ทั้งหมด 5 ชนิด ได้แก่ การเปิด การสาบาน การถาม ตอบ การสรุป และการปิด หัวข้อหลัก คือ การหาความจริงจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นคดีความ วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นคดีความจากฝ่ายโจทก์และจำเลยสำหรับการพิจารณาตัดสินคดีความ เนื้อหาหลักของการสื่อสารคือ การถามตอบเกี่ยวกับรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้ภาษาไทยมาตรฐาน ศัพท์กฎหมาย และอวัจนภาษาต่างๆ ประกอบการสื่อสาร ในการสื่อสารปรากฏวัจนกรรมจำนวน 17 วัจนกรรม ได้แก่ การสั่ง แสดงความเคารพ สาบาน อ้างอิง ถาม ตอบ เล่าความ อธิบาย แย้ง เน้นย้ำ เตือน ตัดบท แจ้งให้ทราบ ขออนุญาต ขอร้อง ตอบรับ และขอบคุณ ซึ่งเกิดสลับกันได้ และพบว่าวัจนกรรมที่เด่นที่สุดในการสื่อสารคือ วัจนกรรมแสดงความเคารพ ซึ่งสอดคล้องกับกฎการปฏิสัมพันธ์ที่พบ ได้แก่ กฎทางพิธีกรรม และกฎในการกล่าวข้อความถามตอบของผู้ร่วมเหตุการณ์ ทั้งนี้เมื่อนำกฎการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวมาตีความบรรทัดฐานพบว่าคนในสังคมไทยให้ความสำคัญกับสถานภาพทางสังคมเป็นอย่างมาก

ในขณะที่ช่วงปี พ.ศ. 2554 ได้มีผลงานศึกษาสถานการณ์สื่อสารที่แตกตัวออกจากการศึกษาภาษาในสถานการณ์สื่อสารซึ่งดูจะเป็นภาษาทางการเท่านั้นดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น กล่าวคือ มีการศึกษางานในด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านทั้งในภาคกลางและภาคใต้ ของ ศุภมน อาภานันท์ น้ำผึ้ง มโนชัยภักดี และของมณฑาทิพย์ ศิริพันธ์ ซึ่งมีผลการศึกษาด้านโครงสร้างไปในทิศทางเดียวกันแม้จะต่างชนิดสถานการณ์ของศิลปะการแสดงกัน ดังนี้ ศุภมน อาภานันท์ (2554) ศึกษาเรื่อง การแสดงลิเกคณะทวีป-ชัยณรงค์ วงเทวัญ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร โดยพบว่า สถานการณ์การสื่อสารการแสดงลิเกประกอบด้วยเหตุการณ์การสื่อสาร 9 เหตุการณ์เรียงลำดับขั้นตอน ได้แก่ เหตุการณ์สื่อสารการโหมโรงลิเก เหตุการณ์สื่อสารการออกแขก เหตุการณ์การสื่อสารฉากลาโรง เหตุการณ์การสื่อสารฉากกล่าว เหตุการณ์การสื่อสารฉากรบ เหตุการณ์การสื่อสารทะเลาะ เหตุการณ์การสื่อสารเกี้ยว เหตุการณ์การสื่อสารตลก เหตุการณ์การสื่อสารฉากลาโรง ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วัตถุประสงค์ของเหตุการณ์ คำกล่าวประกาศ เนื้อหาของเหตุการณ์และบทบาทของนักแสดงตลกเป็นเกณฑ์ในการจำแนกเหตุการณ์สื่อสารแต่ละเหตุการณ์ โดยสามารถรวบเป็นเหตุการณ์สื่อสารหลักได้ 3

เหตุการณ์ คือ เหตุการณ์สื่อสารเริ่มการแสดง เหตุการณ์สื่อสารการแสดง และเหตุการณ์สื่อสารปิดการแสดง

และจากการวิเคราะห์องค์ประกอบของการสื่อสารพบว่า มีองค์ประกอบครบทั้ง 10 ประการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ องค์ประกอบที่มีลักษณะคงที่ทุกเหตุการณ์สื่อสารพบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ กาลเทศะ ผู้ร่วมเหตุการณ์ กฎการปฏิสัมพันธ์ และบรรทัดฐานการตีความ ทั้งนี้องค์ประกอบที่มีลักษณะร่วมกันเฉพาะบางเหตุการณ์สื่อสารพบ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ชนิดของเหตุการณ์ และรูปแบบการสื่อสาร และองค์ประกอบที่ต่างกันไปตามแต่ละเหตุการณ์สื่อสาร ได้แก่ หัวข้อ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการสื่อสาร และลำดับวัจนกรรม ส่วนด้านภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก พบว่า เหตุการณ์สื่อสารการแสดงส่วนใหญ่มีรูปแบบการสื่อสารที่ใช้วัจนภาษา และอวัจนภาษาสอดคล้องกัน

ลักษณะของผลการศึกษาดังกล่าวค่อนข้างคล้ายกันในแง่ของโครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารหลักกับงานของ น้ำผึ้ง มโนชัยภักดี (2554) ที่ศึกษาเรื่อง การแสดงลำตัดคณะหวังเต๊ะ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร โดยศึกษาโครงสร้างสถานการณ์สื่อสารการแสดงลำตัด รูปแบบ และองค์ประกอบของเหตุการณ์สื่อสารต่างๆ ในสถานการณ์สื่อสารการแสดงลำตัด เนื่องจากเป็นศิลปะการแสดงที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน แต่น้ำผึ้งได้วิเคราะห์การใช้ภาษาในการแสดงลำตัดเพิ่มเติมด้วย โดยผลการศึกษาพบว่าสถานการณ์สื่อสารการแสดงลำตัด เมื่อพิจารณาเกณฑ์การจำแนกเหตุการณ์สื่อสาร 3 ประการ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เนื้อหาของการสื่อสาร และผู้ร่วมเหตุการณ์ หลักเกณฑ์ดังกล่าวจำแนกเหตุการณ์สื่อสารหลักได้ 6 เหตุการณ์เรียงเป็นลำดับแน่นอน ได้แก่ 1. เหตุการณ์สื่อสารการโหมโรงกลองรำมะนา 2. การร้องเกริ่นหน้ากลอง 3. การร้องออกตัว 4. การร้องแหล่อวยพร 5. การร้องตอบโต้ และ 6. การจบการแสดง สำหรับการศึกษาองค์ประกอบของเหตุการณ์สื่อสารในสถานการณ์สื่อสารการแสดงลำตัด พบว่า เหตุการณ์สื่อสารทุกเหตุการณ์มีองค์ประกอบครบทั้ง 10 ประการ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ องค์ประกอบที่มีลักษณะคงที่ทุกเหตุการณ์สื่อสารได้แก่ กาลเทศะ ผู้ร่วมเหตุการณ์ และกฎการปฏิสัมพันธ์ องค์ประกอบที่มีลักษณะร่วมกันบางเหตุการณ์สื่อสาร ได้แก่ ชนิดของเหตุการณ์ รูปแบบการสื่อสาร บรรทัดฐานของการตีความและลำดับวัจนกรรม และ

องค์ประกอบที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปแต่ละเหตุการณ์สื่อสาร ได้แก่ หัวข้อ วัตถุประสงค์และเนื้อหาของการสื่อสาร ทั้งนี้วัจนกรรมที่ใช้สื่อสารการแสดงลำตัดพบวัจนกรรมการต่อว่ามากที่สุด และสำหรับการใช้ภาษาในการแสดงลำตัดพบว่า ใช้การพูดและการขับร้อง ส่วนการขับร้องจะประกอบด้วยกลอนประเภทต่างๆ ได้แก่ กลอนหัวเดียวและกลอนสุภาพ กลอนหัวเดียว ได้แก่ กลอนเพลงลำตัด กลอนเพลงพวงมาลัย กลอนเพลงฉ่อย กลอนเพลงอีแซว และกลอนสุภาพได้แก่ กลอนเพลงไทยเดิมและกลอนเพลงแหล่ และลักษณะการใช้ภาษาทั้งด้านคำและการใช้ภาพพจน์ ด้านคำมีการใช้คำสัมผัส คำซ้ำ คำซ้อน การซ้ำคำ การซ้ำข้อความ การใช้คำภาษาต่างประเทศ การใช้คำราชาศัพท์เฉพาะการใช้คำสองแง่สองง่าม การใช้คำหยาบ และการใช้ภาพพจน์มีการใช้อุปมา อุปลักษณ์ และการอ้างถึง

สำหรับงานวิจัยของมณฑาทิพย์ ศิริพันธ์ (2554) ซึ่งได้ศึกษาศิลปะการแสดงของภาคใต้อย่างเช่น โนราของคณะละมัยศิลป์โดยใช้แนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมาประยุกต์พบว่า สถานการณ์สื่อสารการแสดงโนรา ประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสาร 10 เหตุการณ์เรียงลำดับเป็นขั้นตอน ได้แก่ เหตุการณ์สื่อสารการโหมโรง การร้องกลอนไหว้ครู การร้องกลอนหลังฉาก การรำอวดความสามารถ การร้องกลอนอวดความสามารถ การทำบท การร้องกลอนลาฉาก การรำลาฉาก การทำบทหมู่ และการเลิกโรง ทั้งนี้โดยใช้วัตถุประสงค์และผู้ร่วมเหตุการณ์เป็นเกณฑ์ในการจำแนกเหตุการณ์สื่อสารแต่ละเหตุการณ์ โดยสามารถรวบเป็นเหตุการณ์สื่อสารหลักได้ 3 เหตุการณ์ คือ เหตุการณ์สื่อสารการเริ่มการแสดง เหตุการณ์สื่อสารการแสดง และเหตุการณ์สื่อสารการจบการแสดง

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของการเหตุการณ์สื่อสารพบว่า มีองค์ประกอบครบทั้ง 10 ประการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ องค์ประกอบที่มีลักษณะคงที่ทุกเหตุการณ์สื่อสาร ได้แก่ เวลาและสถานที่ ผู้ร่วมเหตุการณ์ กฎการปฏิสัมพันธ์ และบรรทัดฐานการตีความ องค์ประกอบที่มีลักษณะร่วมกันเฉพาะบางเหตุการณ์สื่อสาร ได้แก่ ชนิดของเหตุการณ์ รูปแบบการสื่อสาร และลำดับวัจนกรรม และองค์ประกอบที่ต่างกันไปตามแต่ละเหตุการณ์สื่อสาร ได้แก่ หัวข้อ วัตถุประสงค์ และเนื้อหาการสื่อสาร สำหรับภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงโนราพบว่ามี 2 รูปแบบ คือ วัจนภาษาและอวัจนภาษาโดยเฉพาะวัจนภาษาจะ

ปรากฏทั้งในบทร้องและบทพูด ส่วนอวัจนภาษาที่ปรากฏในการแสดงโนรา ได้แก่ เสียงดนตรี ท่ารำ และการแสดงท่าทางประกอบการพูด

ในปีเดียวกัน (2554) ได้มีผลงานศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์การสื่อสารด้านประเพณีประจำถิ่นของทางภาคอีสานโดยใช้แนวคิดทางชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารเกิดขึ้น โดยสุนันท์ กินรีวงค์และคณะ (2554) ได้ศึกษางานประเพณีบั้งไฟ ตำบลสร้างมิ่ง อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างของสถานการณ์สื่อสารว่าประกอบไปด้วยเหตุการณ์สื่อสารใดบ้างและเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเหตุการณ์สื่อสารต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเกิดขึ้นจากความเชื่อเรื่องพญาแถนว่าสามารถบันดาลฝนให้ตกลงมาและทำให้การเกษตรในปีนั้นๆ ได้ผลดี นอกจากนี้ยังพบว่า สถานการณ์สื่อสารงานประเพณีบุญบั้งไฟ ประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารทั้งหมด 15 เหตุการณ์ โดยยึดเกณฑ์การเปลี่ยนวัตถุประสงค์ในการแยกเหตุการณ์สื่อสารออกจากกัน เหตุการณ์สื่อสารทั้งหมดสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ เหตุการณ์สื่อสารช่วงเตรียมงาน เหตุการณ์สื่อสารช่วงวันรวม และเหตุการณ์สื่อสารช่วงวันจุดบั้งไฟ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบตามแนวคิดของซาวิล ทรอยก์ ทั้ง 10 องค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบด้านชนิดของเหตุการณ์ หัวข้อวัตถุประสงค์ เวลา-สถานที่ เนื้อหาการสื่อสารและลำดับวัจนกรรมนั้นมีลักษณะเฉพาะของแต่ละเหตุการณ์ ในขณะที่องค์ประกอบด้านรูปแบบการสื่อสาร กฎการปฏิสัมพันธ์และบรรทัดฐานของการตีความที่ปรากฏในเหตุการณ์สื่อสารต่างๆ มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ รูปแบบการสื่อสารในทุกเหตุการณ์ใช้ภาษาถิ่นอีสานในการสื่อสารและใช้ท่าทางประกอบคำพูดเป็นระยะๆ ส่วนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมเหตุการณ์นั้นพบว่าทุกคนแสดงความสนิทสนมเป็นกันเอง มีการพูดหยอกล้อกันเป็นระยะๆ เพื่อความสนุกสนาน ผู้ร่วมเหตุการณ์ให้ความเคารพต่อผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือผู้ที่มีประสบการณ์สูงกว่า ซึ่งแสดงออกด้วยการให้เกียรติ เชื่อฟัง ไม่มีการซักถาม และไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ ซึ่งสามารถนำมาตีความได้ว่า คนในสังคมให้ความเคารพยกย่องผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ยกย่องความเป็นผู้ใหญ่ ข้าราชการหรือผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานสูง ส่วนการพูดจาหยอกล้อกันและการแสดงตลกของผู้ร่วมขบวนเซิ้งบั้งไฟ แสดงให้เห็นว่าสมาชิกในสังคมเป็นคนที่ชอบความสนุกสนาน ชอบงานรื่นเริง

ซึ่งงานประเพณีบุญบั้งไฟถือเป็นการจัดงานรื่นเริงครั้งยิ่งใหญ่ของคนในชุมชนเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดก่อนที่จะเตรียมตัวลงมือทำไร่ทำนาต่อไป

สำหรับมัลลิกา มาภา และคณะ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การสวดสรภัญญะของจังหวัดนครพนม: ศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร แม้จะเป็นสถานการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาเรื่องของพุทธศาสนาคล้ายกับของพิกุลกานต์ รุจิราภา ที่ศึกษาเรื่องการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุในปี พ.ศ. 2537แต่สถานการณ์ที่กลุ่มผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเป็นประเด็นของการแข่งขันสวดทำนองสรภัญญะเสียมากกว่าจึงทำให้เห็นถึงโครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารที่แตกต่างกันออกไปแต่ยังคงสัมพันธ์กับเรื่องพิธีกรรมทางพุทธศาสนาอยู่ โดยผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์สื่อสารประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารทั้งหมด 9 เหตุการณ์ ได้แก่ เหตุการณ์การสื่อสารทักทาย พิธีการสวดสรภัญญะ การแนะนำ การแสดงความสามารถของคณะกรรมการการสวดสรภัญญะ การให้รางวัล การค้นหาดาวเสียง การให้รางวัลดาวเสียง และพิธีปิดการสวดสรภัญญะ ซึ่งการแยกเหตุการณ์สื่อสารได้ใช้วัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ โดยภาพรวมผู้ร่วมเหตุการณ์สื่อสารหลักของการสวดสรภัญญะ ประกอบด้วย พิธีการ คณะกรรมการ คณะผู้สวดสรภัญญะ พระสงฆ์ แขกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ชมผู้ฟัง และผู้รับชมรับฟังที่อยู่ทางบ้าน สถานที่ของเหตุการณ์สื่อสารคือ ศาลาตรีมุข และศาลาพระธรรมราชานุวัตร วัดพระธาตุพนมวรวิหาร จังหวัดนครพนม ซึ่งสถานที่ในการดำเนินงานได้จัดแบ่งส่วนต่างๆ แก่ผู้ร่วมเหตุการณ์อย่างชัดเจน เวลาในการดำเนินงานสวดสรภัญญะ คือ 9.00 – 16.00 น. และเหตุการณ์สื่อสารทั้งหมดจัดเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนสรุป หัวข้อหลักของการสวดสรภัญญะ คือ การแสดงความเคารพ ความศรัทธาต่อคุณพระศรีรัตนตรัย วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อเพิ่มความเชื่อ ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ยกระดับจิตใจให้ดีขึ้น และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื้อหาของเหตุการณ์สื่อสารคือ สวดสรภัญญะเพื่อจรรโลงใจผู้ฟังให้เนื้อหาของกลอนสวดขัดเกลาจิตใจ และถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงผู้ชมผู้ฟัง ให้เนื้อหาของกลอนสวดขัดเกลาจิตใจ และถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงผู้ชมผู้ฟังได้ง่าย และเพิ่มความศรัทธา ความเคารพต่อพระรัตนตรัยในทุกเหตุการณ์สื่อสาร นอกจากนี้มีการใช้ภาษาไทยมาตรฐานภาษาไทยถิ่นอีสานและอวัจนภาษาต่างๆ ประกอบ การสื่อสารในเหตุการณ์สื่อสารปรากฏวัจนกรรมสื่อสาร

จำนวน 19 วัจนกรรม ได้แก่ แสดงความเคารพ การทักทาย การอธิบาย การขอบคุณ การขอร้อง การกล่าวนำ การกล่าวตาม การแนะนำ การชี้แจงกฎเกณฑ์ การกล่าวเชิญ การไหว้ครู การอวยพร การสั่งสอน แจ้งให้ทราบ การแสดงความสามารถ การสั่ง การตัดบท การประกาศผลการตัดสิน และการขอพร ซึ่งวัจนกรรมเหล่านี้เกิดสลับกันได้ และยังพบว่า วัจนกรรมการกล่าวนำเป็นวัจนกรรมที่เด่นที่สุดในเหตการณ์สื่อสารทั้งหมด และกฎการปฏิสัมพันธ์ที่ปรากฏในการสื่อสารแบ่งออกเป็นกฎทางพิธีกรรม การกล่าวข้อความ การถาม-ตอบของผู้ร่วมเหตุการณ์ ซึ่งการศึกษาได้นำกฎดังกล่าวมาเป็นบรรทัดฐานการตีความได้ว่า สังคมชนบทให้ความสำคัญ ความเคารพ ศรัทธาต่อคุณพระศรีรัตนตรัย เห็นได้จากการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีการดำเนินงานควบคู่ไปกับการทำนุบำรุงศาสนา และขัดเกลาจิตใจของคนในสังคมด้วยการปรับคำสอนของศาสนาที่เข้าใจยากให้มีความเข้าใจและเข้าถึงคนในสังคมได้ง่ายขึ้น

และผลงานศึกษาล่าสุดที่นำแนวคิดทางชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมาใช้เป็นของ พระมหาศรายุทธ เจตรา (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเทศน์มหาชาติแหล่อีสานตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร ซึ่งสามารถจัดอยู่ในกลุ่มโครงสร้างสถานการณ์ด้านพระพุทธศาสนาที่ใกล้เคียงกับของพิกุลกานต์ รุจิราภา เพียงแต่การศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มจำเพาะที่เกิดขึ้นอยู่ในถิ่นภูมิภาคอีสาน โดยพบผลการศึกษาว่า สถานการณ์การเทศน์มหาชาติของพระครูสุตสารพิมลและคณะประกอบด้วยเหตุการณ์สื่อสารทั้งหมด 11 เหตุการณ์ ตามลำดับ ได้แก่ เหตุการณ์ไหว้พระบูชารัตนตรัย การรับศีล การอาราธนาเทศน์ การสมมติบทบาทผู้เทศน์ การบอกศักราชเทศนา การเทศน์มหาชาติตามเนื้อเรื่องในกลอนเทศน์ การแหล่อวยพรลา การกล่าวคำสาธุการเมื่อฟังเทศน์จบ การถวายกัณฑ์เทศน์และเครื่องไทยทาน การให้พรกรวดน้ำเป็นภาษาบาลี และการกล่าวคำลากลับบ้านของพุทธศาสนิกชนที่มาฟังเทศน์ ซึ่งการแยกเหตุการณ์การสื่อสารดังกล่าว ใช้วัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 10 ประการ ของสถานการณ์การสื่อสารการเทศน์มหาชาติ สรุปโดยภาพรวมได้ว่า ผู้ร่วมเหตุการณ์สื่อสารหลักของการเทศน์มหาชาติประกอบด้วย คณะพระนักเทศน์ ผู้นำฝ่ายศาสนพิธี และพุทธศาสนิกชนผู้ฟังเทศน์ สถานที่ของสถานการณ์สื่อสาร คือ ศาลาการเปรียญของวัดที่มีการจัดงานบุญมหาชาติ ช่วงเวลาในการจัดงานบุญมหาชาติ คือ ช่วงเดือน 4 และเวลาในการแสดงเทศน์มหาชาติคือ 10.00 น. ถึง

16.00 น. หัวข้อหลักคือ การเทศน์เรื่องมหาชาติชาดก วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและความเชื่อเรื่องการทำบุญให้ทานและการเสียสละ เนื้อหาหลักของสถานการณ์สื่อสารคือ การถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับมหาชาติชาดก ในส่วนของรูปแบบการสื่อสาร มีการใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา การสื่อสารในสถานการณ์สื่อสารปรากฏวัจนกรรมสื่อสารจำนวน 22 วัจนกรรม เช่น การแสดงความเคารพ การทักทาย การแนะนำ การอวยพร และการลา เป็นต้น ส่วนกฎการปฏิสัมพันธ์ที่ปรากฏในการสื่อสารนั้นเป็นไปโดยความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน และจากบรรทัดฐานการตีความนั้นทำให้เห็นว่าในการเทศน์นั้นหากพระนักเทศน์มีน้ำเสียงที่ไพเราะและแสดงบทบาทหน้าที่ในการเทศน์ได้ดีก็จะได้รับความชื่นชมจากผู้ฟังเทศน์นั่นเอง

จากงานวิจัยทั้ง 10 ชิ้นนี้ทำให้เห็นแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของการนำแนวคิดทางด้านชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของทั้งไฮมส์และซาวิลล์ ทรอยก์ เข้ามาประยุกต์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างของสถานการณ์การสื่อสารให้ครอบคลุมทั้งด้านตัวภาษาที่ไม่ละเลยมิติของสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนภาษาแต่ละแต่ชุมชนภาษา อีกทั้งยังสามารถสะท้อนมโนทัศน์ทางความคิดที่แท้จริงของการที่มนุษย์ใช้ “ภาษา” ในฐานะเครื่องมือแห่งการสื่อสารมากขึ้นอีกด้วย

บทสรุป

แต่เดิมการศึกษาภาษามักจำกัดขอบเขตเพียงเฉพาะการวิเคราะห์โครงสร้างภาษา เช่น วิเคราะห์ระบบเสียง คำ ประโยค หรือความหมายของภาษา ซึ่งเป็นการศึกษาระบบกฎเกณฑ์ของภาษาโดยมิได้พิจารณาว่าบริบทหรือปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของบุคคลอย่างไร อีกทั้งแนวคิดทางภาษาศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์ภาษาในช่วงหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง (Structural Linguistics) หรือแนวคิดไวยากรณ์ปริวรรต (Transformational – Generative Grammar) ต่างมิได้วิเคราะห์ภาษาตามความหลากหลายของผู้พูดในสถานการณ์ที่เป็นจริง แม้แต่ โนม ชอมสกี (Noam Chomsky) ผู้คิดค้นแนวคิดไวยากรณ์ปริวรรตจะได้พยายามแยกความแตกต่างระหว่างคำว่า “ความรู้ในภาษา” (competence) และ “การใช้ภาษา” (performance)

ออกจากกัน ก็ยังคงมุ่งวิเคราะห์เพียงภาษาของผู้พูดและผู้ฟังในชุมชนที่ใช้ภาษาอย่างเดียวกันหมดเท่านั้น โดยมิได้พิจารณาบริบททางสังคมที่มีผลทำให้การใช้ภาษาของผู้พูดแตกต่างกันได้เลย จนกระทั่ง เดลล์ ไฮมส์ (Dell Hymes) ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์คนสำคัญได้เสนอขึ้นว่า “การวิเคราะห์ภาษาควรต้องคำนึงถึงสถานการณ์ทางสังคมของการใช้ภาษาด้วย” ด้วยเหตุนี้ เดลล์ ไฮมส์จึงได้นำคำว่า “competence” มาขยายความให้กว้างขึ้นและให้รวมความกับคำว่า “การสื่อสาร” (communication) กลายเป็น communicative competence ซึ่งหมายถึง ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ และที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าความสามารถในการสื่อสารเขายังต้องการให้ผู้ที่ศึกษาภาษาตระหนักเสมอว่าไม่ควรละเลยที่จะนำเอาลักษณะของการเป็นกลุ่มสังคม ทั้งด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ขนบประเพณี บรรทัดฐาน ฯลฯ มาผสานสัมพันธ์ระหว่างภาษาและชาติพันธุ์ของผู้พูดด้วย จนเป็นที่มาของแนวคิดสำคัญดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไปทั้งหมดซึ่งเรียกว่า “ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร”

เอกสารอ้างอิง

ณิศณัชชา เหล่าตระกูล. (2549). **สถานการณ์สื่อสารพยานคดีอาญาในศาลไทยตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดียู ศรีนราวัฒน์. (2548). **ภาษากับสังคม**. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (เอกสารอัดสำเนา).

ปอรัชม์ ยอดเณร. (2544). **การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรและวิทยากรรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ในเชิงชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

น้ำผึ้ง มโนชัยภักดี. (2554). **การแสดงลำตัดคณะหวังเต๊ะ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิกุลกานต์ รุจิราภา. (2537). **การแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุ: การศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย.

พระมหาศรายุทธ เจตรา. (2558). **การศึกษาเทศน์มหาชาติแหล่อีสานตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร**. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2559. จาก http://gsmis.gs.kku.ac.th/publish/details/20163

มัลลิการ มาภา และคณะ. (2554). การสวดสรภัญญะของจังหวัดนครพนม: ศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา** (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 3(6), 51-61.

มณฑาทิพย์ ศิริพันธ์. (2554). **การแสดงโนราคณะละมัยศิลป์: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศุภมน อาภานันท์. (2554). **การแสดงลิเกคณะทวีป-ชัยณรงค์ วงเทวัญ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุดาดวง เกิดโมฬี. (2537). **การศึกษาการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนันท์ กินรีวงค์ และคณะ. (2554). **ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร: กรณีศึกษางานประเพณีบั้งไฟ ตำบลสร้างมิ่ง อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร**. วารสารศิลปศาสตร์. 3(1), 122-141.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2556). **ภาษาศาสตร์สังคม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Fasold, Ralph W. (1990). **The Sociolinguistics of Language: Introduction to Sociolinguistics Volume II**. Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Giglioli, Pier Paolo (ed). (1972). **Language and Social Context**. Hammonsworth, Middlesex Penguin Books Ltd.

Gumperz, John J., and Hymes, Dell (eds). (1972). **Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication**. Oxford: Basil Blackwell.

Saville-troike, Murial. (1989). **The Ethnography of Communication**. 2nd ed. Oxford: Basil Blackwell Publisher Limited.